

Tiit Madisson. Minu võitlus. Radikaalist vastupanuvõitleja avameelsed mälestused „õnnelikust sotsialismiparadiisist”, nõukogude GULAGist, pagulaseesti ühiskonnast, taasiseseisvumisest ja „rahademokraatlikust vabariigist”. Nõmme Raadio Toimetised. Tallinn, 2014.

Madisson. Tiit Madisson

Tiit Madisson võib teile meeldida või mitte, aga ta on nähtus. Nagu näiteks talvine sulailm, mille kohta igaühel oma arvamus on. Kes Madissoni enne ei teadnud, sai temast kuulda pärast seda, kui ta Hispaaniasse läks ja kollase ajakirjanduse teatel prügikastidest toituma asus.

Peale klikijanu võib lehetegijaid selliseid uudiseid tootma õhutada iseenda ja eeldatavate lugejate hoiak, mis Madissoni-sugustele teadlikult või alateadlikult kanakarja-kambakaid paneb tegema: on tal ju jõudu ja tahet olla teistsugune. Ning mitte selline teistsugune, keda poliitkorrektsuse kandjad meid sallima manitsevad, vaid täiesti iseseisev teistsugune. See ongi just see, mis karjääri- ja massinimese kõige õelamaks ajab. Nii sovetiajal kui praegu. Pealegi võib Madissoni-sugust vähemust - erinevalt näiteks homoseksuaalidest või mustlastest - sajatada mitte ainult täiesti karistamatult, vaid selle sajatamisega meie maailma vägevate silmis lojaalsust näidates kannuseid teenida.

Niisiis on Madisson küll kuulus, kuid masside austust ja vägevate soosingut pole selline poliitkorrektsusetu teistsugusus talle toonud. Ka Nõukogude režiimi vastu võitles ta valel ajal, siis, kui kollektiivsed mõttemustrid niisugust tegevust kasutuks või pigem kahjulikuks pidasid. Et nii võivad Moskva otsustajad arvata, et eestlased polegi täiesti Nõukogude-truud ega eralda siia piisavalt defitsiitseid kaupu, fonde ja limiite. Või piiravad Soome televisiooni vaatamist.

Pole ka põhjust imestada selle üle, et Madisson Eestist lahkunud on. Sest siin puhuvad teised tuuled. Nii Eesti Vabariigi peaminister Andrus Ansip, Eesti kõige mõjukam poliitik Siim Kallas kui parlamendi ühe kõige olulisema komisjoni esimees Rait Maruste, kes ka kõik Eesti Vabariigile osutatud teenete eest aumärgid on saanud, teenisid ajal, mil Madisson Eesti Vabariigi eest võitles, teisel pool rindejoont, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ridades. Ning kolisid võitja poolele üle siis, kui võitja selguma hakkas või juba selgunud oli. Jõudes enne aktiivsemalt või vähemaktiivsemalt ka iseseisvusliikumise vastu tegutseda.

Madisson on aga, kui paar aastat iseseisvuse taastamise ajast välja arvata, ka peale Eesti iseseisvuse taastamist olnud alati kaotaja poolel. See tähendab, väljendanud poliitilise peavoolu juhtkujudega vastandlikke vaateid: kritiseerinud pugemist Putini ees, Eesti riigi iseseisvuse viimaste riismete äraandmist, seisnud Eesti identiteedi ja ühiskonna õiguse eest ise oma juhte ja poliitikaid valida. Ning nüüd küll — oh õudust — on julgenud eesti keelde vahendada nn holokaustieitajate seisukohti. See on muidugi surmapatt, mida ei leevenda ka tema arvukate juudi soost sõprade ja saatusekaaslaste olemasolu.

Madissoni poliitiline elukäik on olnud sulaselges asünkroonis tänases Eestis poliitilise karjääri tippu jõudnud isikutega. 1979. aastal asutas ta oma esimese Nõukogudevastase organisatsiooni Balti Apelli Levitamise Komitee. Tema põlvkonnakaaslane Siim Kallas, kes oli selleks ajaks kuulunud juba 7 aastat NLKP-sse, asus samal aastal tööle Eesti NSV Hoiukassade Peavalitsuse juhatajana. Teine generatsioonikaaslane, üliõpilasena komsomoliaktivist Rait Maruste, kes oli selleks ajaks NLKP-s olnud kaks aastat, õppis samal ajal aspirantuuris. Andrus Ansip, Tartu

Riikliku Ülikooli komsomolikomitee liige 1975. aastast, oli juba aasta olnud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei liige, ning lõpetas samal aastal ülikooli.

Oktoobris 1980 Madisson arreteeriti ning järgmise aasta kevadel mõisteti neljaks aastaks vangi ja kaheks asumisele. Tapp, tapivangla kongid koos kriminaalidega, võikad ja eluohtlikud seigad, vanglarutiin ja osalemine inimõiguste päeva ja N. Liidu poliitvangi päeva streikides, kartsad jne. 1985. aasta algusest asumine Ida-Jakuutias, 10 tuhande kilomeetri kaugusel Eestist. Samal ajal kaitses Rait Maruste kraadi Leningradi ülikoolis ning sai Eestimaa Kommunistliku Partei Tartu Linnakomitee liikmekandidaadiks, Siim Kallas Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee ajalehe “Rahva Hää!” asetoimetajaks ning Andrus Ansip Eestimaa Kommunistliku Partei Tartu Rajoonikomitee tööstusosakonna instruktoriks.

Madissonil on asünkroonsest elust paljugi mäletada ja ta on oma mälestused ladusalt ja ausalt kirja pannud. On sümpaatne, et tal puudub viril toon ning vaid harva kasvab mõistetav vastasseisu trots üle millekski õeluse sarnaseks. Muidugi kannatavad temagi mälestused memuaarkirjanduse klassikaliste nõrkuste käes. Teinekord moraliseerib Madisson mitte kõige usaldusväärsemate andmete alusel. Mulle isiklikult ei meeldi liigne avameelsus mõningates isiklikes seikades, raamatu pealkiri ega ka Eesti riigi ja Eesti ühiskonna samastamine. Eesti ühiskond on midagi hoopis võimsamat ja kestmamat kui meie poliitladviku juhitud “rahademokraatlik vabariik”, nagu Madisson seda moodustist nimetab.

Aga mina pole maitsepolitseinik ning need pole minu mälestused. Pealegi pole mõtet loota - Madissonile lähedast võrdlust kasutades - näiteks seda, et liiter punaveini Eesti kauplustes alla ühe euro maksaks, nii nagu Hispaanias.

Madisson on oma elus teinud seda, mida demokraatlikud ja rahvusmeelsed poliitikud ja intellektuaalid tegema oleksid pidanud. Neid — või meid — on aga paraku olnud vähe ning vähestena on tegutsetud vähemõjukalt. Madisson on seda rolli täitnud nii hästi või halvasti, nagu on osanud. Kui ka halvasti, siis ei saa ka kellegi mingit ütlemist olla. Nii nagu Madisson ei leia endal õigust öelda midagi nende Eesti poliitvangide kohta, kes erinevalt temast armuandmispalved kirjutasid. “...eriti peaksid suu kinni hoidma need, kes pole ise GULAGis viibinud.”

Oma mälestusteraamatu sissejuhatuses kirjutab Madisson: “Võib-olla viiekümne aasta pärast hakkab mõni veel eesti keelt mõistev ajaloolane koguma materjale oma kes-teab-mis-keelse uurimuse tarvis, et miks läks nurja teine katse teha eestlastele oma riik, mis oleks olnud kaitseks sisemisele ja välisele rahule, mis oleks taganud eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade. Taolise uurimuse tarvis saaks asjakohast materjali ka sellest mälestusraamatust, mida lugeja käes hoiab.”

Kahtlemata. Tuleviku ajalookirjutajale huvitavam — ning muidugi subjektiivsem osa on just Madissoni iseseisvuse-järgne asünkroonne tegevus. Paraku on ka ajaloolastel sarnaselt ajakirjanikega kaldumus käia kergema vastupanu teed, mööda latvu, tõstes olulistena esile eelkõige kõrgetel ametipostidel olivate tegusid. Et allikad tuleviku ajaloolasi just sellele teele juhataksid, selle eest seisab täna hea terve armee avalike suhete eest vastutavaid ametnikke ja palgatud suhtekorraldajaid. Madissoni suguste diskrediteerimise eest seisavad või vähemalt on seisnud aga kõigile teistele lisaks veel Eesti eriteenistused.

Aga see eest diskrediteerivad Madissoni vastandkujud end järk-järgult ise. Lihula mälestussamba eemaldamise eestvedajatest on tänaseks Villu Reiljan korruptsioonis süüdi

mõistetud, Margus Leivo ise poliitikast lahkunud, Kristiina Ojuland Reformierakonnast välja visatud, ning tegeleb enne pildilt lahkumist enda lõpliku naeruvääristamisega. Ehkki Juhan Parts toimetab ajutiselt edasi, iseloomustab see bukkett meie võimutippude haletsusväärust. Olen mõelnud, et see on Lihula mälestusmärgi kättemaks. Aga ei, sel on positiivne sisu. Madissoni ja mälestussammast, mis väärtustas eesti mehi, kes kaitsesid Eestit 1944. aastal, oli vaja kasvõi selleks, et meile Eesti Vabariigi juhtide olemus nähtavaks saaks.

Kuid see halenaljakas poliitikutekiht, kes kinnitab, et eestlaste väljaränne ja eestluse hajumine pole mure ning olulisem on väljastpoolt tulev kiitus näiteks kasinuspoliitika eest, taastoodab end seniste tingimuste jätkumisel ise. Paraku. Mida rohkem Madissoni taolisi aktiivseid inimesi välja rändab, seda hõlpsam nende valitsemine ja taastootmine on.

Aga nii nagu Eesti NSV juhtide käitumisest ei sõltunud N. Liidu püsijäämine, et sõltu ka tänase Eesti poliitladviku valikutest nüüdsete riigiehitiste püsimine. See, kes suudab vähegi avatud silmadega ringi vaadata, näeb tänastes protsessides N. Liidu viimaste aastakümnete sarnaseid mandumismärke. Eelkõike võõrandumist nii Brüsseli kui kohalikust võimust. Neid, kes toetavad Euroopa Liitu patriotismist, mitte ametikoha ja raha pärast, jääb üha vähemaks, ning nende retoorika, kes toetavad ametikoha ja raha pärast, muutub teistele üha väheveenvamaks. Ka see, et Madissoni ning Kallase-Ansipi-Maruste eesmärkides ja tegutsemises puudub sarnaselt Nõukogude režiimi viimase aastakümnega vähimigi ühtsus, demonstreerib võõrandumist.

N. Liit püsis peale selgete ummikussejooksmise märkide veel peaaegu 20 aastat. Kas eestlus hajub meie poliitladviku ustaval kaastöötamisel enne seda, kui senine maailmakord kokku variseb või mitte, sellest sõltub ka Madissoni mälestuste käsitlemine tulevikus. Esimesel juhtumil unustatakse need kiiresti ning peab olema tegemist kellegi väga põhjaliku uurijaga, kes ühiskonna allakäiku ajalukku vajunud marginaalse tegelase mälestuste alusel viitsib uurida. Teisel juhul võivad Madissoni mälestused omandada sama seisundi Pätsi-vastase William Tominga mälestustega.

Ma ei tea, kas Kallas, Ansip ja Maruste suudavad kunagi nii huvitavad memuaarid kirjutada nagu Madisson. Küll nad oskaksid, ja kirjutada oleks neil paljustki, küsimus on selles, kas neile nende mineviku aus meenutamine frustreeriv pole. Tean, et Madisson ostis raamatu honorari eest — mis on samas suurusjärgus Siim Kallase ühe päeva palgaga — oma majale päikesepatarei, millest kaua unistanud oli. Aga oletan, et ta ei kirjutanud raamatut siiski raha pärast. Ta võib ta oma elu meenutades uhke ja õnnelik olla. Ning teada, et need, kes talle külla tulevad ja temaga koos pakiveini joovad, teevad seda tema seltskonna nautimise pärast, aga mitte lootuses tema abil karjääri või raha teha.